

ሥፍራ-ዘመናት

ሀ. የሥፍራ-ዘመናት ትርጉም

መጽሐፍ ቅዱስ በሚጠናበት ጊዜ የእግዚአብሔር ቃል መገለጥ ሥርዓትን በተከተለ መንገድ በተገለጡ ወቅቶች መመደቡን መረዳት ይገባል። እነዚህ ጊዜያት የተለዩ በመሆናቸው በየምድባቸው ለይቶ ማወቁ የመለኮታዊ ዓላማ አሠራርን ለመረዳትና ትክክለኛውን የመጽሐፍ ቅዱስ ትርጓሜ ለማወቅ ወሳኝ ነው። እነዚህ የእግዚአብሔር የመለኮታዊ ዓላማና አሠራር ጊዜያት “ሥፍራ-ዘመናት” ተብለው ይታወቃሉ። በመሆኑም በእግዚአብሔር አሠራር ውስጥ ዘመናት የተለያዩ ስፍራ ስላላቸውና፣ የሚለኩትም በእርሱ የሥራ ዘመን በመሆኑ ተከታታይ ሥፍራ-ዘመናት ተለይተው ይታያሉ።

ሥፍራ-ዘመን ማለት ለየት ባሉ ዘመናት እግዚአብሔር ሰዎችን የመራበትና የሕይወት መመሪያ የሰጠባቸው የጊዜ ክልል ማለት ነው። በእያንዳንዱ ዘመን ውስጥ ሰዎች የእግዚአብሔር መመሪያን መከተል ተስኗቸው ወድቀዋል። ስለዚህ ከውድቀታቸው የተነሣ እያንዳንዱ ሥፍራ-ዘመን በእግዚአብሔር ፍርድ መገለጥ ይጠቃለላል። በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ “ሥፍራ-ዘመን” እና “ዘመን” አንድ አይደሉም። ነገር ግን እያንዳንዱ ዘመን የራሱ የሆነ ሥፍራ-ዘመን አለው። ዘመናት መጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ተጠቅሰዋል (ኤፌ. 2:7፤ 3:5፤ 9፤ ዕብ. 1:2)። ዘመናት መጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ተለይተዋል (ዮሐ. 1:17፤ ከማቴ. 5:21-22፤ 2ኛ ቆሮ. 3:11፤ እና ከዕብ. 7:11-12 ጋር አስተያይ)።

ከሌላ ከማንኛውም የመጽሐፍ ቅዱስ አጠናን ዘዴ ይበልጥ የመጽሐፍ ቅዱስን መልእክቶች ለመረዳት የሚጠቅመውና በሚገባም የሚገልጠው፣ የእግዚአብሔርን አሠራር ሥፍራ-ዘመናት ማወቅና መረዳት ነው።* የእግዚአብሔርን ሥፍራ-ዘመናትና፣ በእነርሱም ውስጥ የተገለጡትን መለኮታዊ ዓላማዎች ውጤቶች በቅድሚያ መረዳት ራሱ የመጽሐፍ ቅዱስን ጠቃሚ እውቀት የመረዳት መጀመሪያ ከመሆኑም ባሻገር፣ ለመጽሐፍ ቅዱስ ትምህርት ያለንን ፍላጎት ይቀስቅሳል። የሰውና የእግዚአብሔር ግንኙነት በየዘመናቱ ሁሉ አንድ ዓይነት አይደለም። በኃጢአት የተበከለውን ሰው በመለኮታዊ ሚዛን ውስጥ አስገብቶ መፈተን አስፈላጊ ነው። ይህ ደግሞ በከፊል በየዘመናቱ የሚታይ የእግዚአብሔር ዓላማ ነው። የፈተናውም ውጤት የሚያሳየው፣ ሰው በማያጠያይቅ ደረጃ ፍጹም በሆነ የውድቀትና የኃጢአተኝነት ሕይወት ውስጥ መሆኑን ያረጋግጣል። በመጨረሻም ሰው ሁሉ የልቡ ምኞትና አሳብ ስንፍናና ቅድስና እንደጎደለው በየዘመናቱ የተረጋገጠ መሆኑ የሚያስደንቅ እውነት ነው።

እያንዳንዱ ሥፍራ-ዘመን የሚጀምረው ሰው አዲስ መብትና ኃላፊነት ውስጥ በመጣባቱ ነው። ሥፍራ-ዘመኑ የሚያበቃው ደግሞ፣ ሰው የተሰጠውን ልዩ መብትና ኃላፊነት መወጣት ተስኖት በእግዚአብሔር ጻድቅ ፍርድ ሥር ሲሆን ነው። በየዘመናቱ ሁሉ ለሰው ዘር የሚሰጡ የተለያዩ አመራሮችና ኃላፊነቶች እንደየዘመናቱ ቢለያዩም፣ ዘላለማዊው የእግዚአብሔር የቅድስና ባሕርይ ግን አይለወጥም።

ከዚህ ጋር በተያያዘ ሁኔታ፣ ማንኛውም የመጽሐፍ ቅዱስ ተማሪ፣ የእግዚአብሔር ቃል መጀመሪያም ሆነ በሁለተኛ ደረጃ የተነገረው ለማን መሆኑን መረዳት ይኖርበታል።

* አውግስጢኖስ (354-430 ዓ.ም.) እንዲህ አለ፡- “በመጽሐፍ ቅዱስ የተጠቀሱ ዘመናትን በትክክል መለየት ከቻልን፣ የመጽሐፍ ቅዱስን የተያያዘና ወጥ መሆንን በደንብ እንረዳለን።”

የእግዚአብሔር ልጅ የሆነ ሰው ሁሉ በቀጥታ ላለበት ዘመን የሚመለከተውን ብቻ መጠቀምና መከተል ይገባዋል። እነዚህን የቃሉን መመሪያዎች ሙሉ በሙሉ እንዲፈጽም ይጠበቅበታል። በሁለተኛ ደረጃ መታየት ያለበት ደግሞ፣ ማንኛውም ክርስቲያን በሌሎች ዘመናት የተሰጡትን ሕጎችና መመሪያዎችን እንደ መንፈሳዊ ትምህርት ሊወስዳቸው ይችላል። በሌሎች ዘመናት ሰዎች እንዲመሩበት ጌታ የሚፈልገው ዓይነት ኑሮን ይኖር ዘንድ እግዚአብሔር አልመረጠውም። መገንዘብ ያለብን መጽሐፍ ቅዱስ የሁሉም ዘመናት ስለሆነ፣ ለሁሉም ዘመን የሚሆን መንፈሳዊ ትምህርት ያለው መሆኑን ነው። ለምሳሌ በዚህ ዘመን ያለ አማኝ፣ አዳም ወይም አብርሃም ወይም እስራኤላውያን በሕግ ይመሩ እንደነበረ የእግዚአብሔር ፈቃድና አሠራር በነበረበት ዘመን ሁኔታ ውስጥ አይደለም፤ ወይም ንጉሡ (ኢየሱስ) መጥቶ መንግሥቱን ምድር ላይ በሚመራበት ወቅት የሚኖሩ ሰዎች ሊኖራቸው የሚገባን ልዩ ሕይወት እንዲኖርም አልተፈጠረም።

የእግዚአብሔር ልጅ ለዕለታዊ ሕይወቱ አጠቃላይ መመሪያ ለማግኘት የሚችለው ከመጽሐፍ ቅዱስ ብቻ ነው። ነገር ግን የተለያዩ ዘመናት መመሪያዎችና ሕጎች በጣም የተለያዩና አንዳንዴም የሚቃረኑ ይሆናሉ። በዚህ ጊዜ የእግዚአብሔር የጸጋ ልጅ በቀጥታ እርሱን የሚመለከቱ የቃል ክፍሎች ለይቶ ቢያውቅ፣ የእግዚአብሔር ፈቃድና የእግዚአብሔር ክብር ምን እንደሆነ ተረድቶ በዚያው ለመመለስ ይችላል። መጽሐፍ ቅዱስ የሚሰጠውን አጠቃላይ ምስክርነት በምናይበት ጊዜ፣ አንድ አማኝ የእግዚአብሔርን ፈቃድ ተረድቶ እርሱንም ለመፈጸም ይችላል ዘንድ በቀጥታ የማይመለከተውን ክፍል ማወቁ የሚመለከተውን የማወቅ ያህል አስፈላጊና ጠቃሚ ነው። ስለዚህ አንድ አማኝ የሥፍረ-ዘመናትን በቂ እውቀት ሳያገኝ በአሁኑ ዘመን የእግዚአብሔር ዓላማና ፈቃድ ምን እንደሆነ ተረድቶና አስተውሎ ራሱን ከሁኔታዎች ጋር ለማገናዘብ አይችልም። ይህ እውቀት ብቻ ነው በሕግ ይሆን የነበረውን ያለፈ ዘመንና፣ ገና ምንም ማድረግ የማይቻለውን መጪ ዘመን በማሰብ ልባችን እንዳይዝል የሚያደርገው።

መጽሐፍ ቅዱስ ወደተለያዩ ቋንቋዎች በሚተረጎምበት ጊዜ፣ የዘመናት ትክክለኛ መግለጫ የሆኑ አንዳንድ ቃላት አገባብ ትክክል ያለመሆኑ ችግር አለ። ለምሳሌ በግሪክ ቋንቋ “አዮን” የሚለው ቃል በአማርኛ “ዓለም” ተብሎ ተተርጉሟል። የቃሉ ትክክለኛ ትርጉም ግን “ዘመን” ወይም “ሥፍረ-ዘመን” ማለት ነው። ማቴዎስ ወንጌል 13:49 ውስጥ የተጠቀሰው “በዓለም መጨረሻ እንዲሁ ይሆናል” የሚለው ሐረግ የሚያመለክተው፣ የቁሳዊውን ዓለም መጨረሻ (ኢሳ. 66:22፤ 2ኛ ጴጥ. 3:7፤ ራእይ 20:11) ሳይሆን፣ ያለንበትን ዘመን መጨረሻ ነው። በመቃረብ ላይ ያለው የዓለም መጨረሻ ሳይሆን፣ የዘመኑ መጨረሻ ነው። በመጽሐፍ ቅዱሳችን መሠረት ሰባት ታላላቅ ሥፍረ-ዘመናት ያሉ ሲሆን፣ እኛ አሁን ያለንበት፣ የሰድስተኛው ሥፍረ-ዘመን መዳረሻ ነው። የሺህ ዓመቱ መንግሥት ዘመን ገና ሊመጣ ነው (ራእይ 20:4፣ 6)።

በመሠረቱ አንድ ሥፍረ-ዘመን ከሌላው የሚለየው፣ በአዲስ መለኮታዊ አሠራርና በምሪት መጀመሩና በእነዚህም ላይ በሚሰጠው መለኮታዊ ፍርድ በመጠናቀቁ ነው። በመጽሐፍ ቅዱስ ብዙዎች የሚረዷቸው ሰባት ሥፍረ-ዘመናት፡-(1). የንጽሕና ሥፍረ-ዘመን፣ (2) የሕሊና ሥፍረ-ዘመን፣ (3) የሰብአዊ መንግሥት ሥፍረ-ዘመን፣ (4) የተስፋ ሥፍረ-ዘመን፣ (5) የሕግ ሥፍረ-ዘመን፣ (6) የጸጋ ሥፍረ-ዘመን፣ (7) የሺህ ዓመት መንግሥት ሥፍረ-ዘመን ናቸው።

ሰባቱ ሥፍረ-ዘመናት በሚጠኑበት ጊዜ ትምህርቱን ለመረዳት የሚያግዙ አንዳንድ መመሪያዎች ያስፈልጋሉ። አንደኛው፣ የሥፍረ-ዘመናት ትምህርት የሚባለው ሲሆን፣ ይህ ትምህርት መጽሐፍ ቅዱስን የሚገነዘበው፣ ቃል በቃል በሆነ አተረጓጎም ላይ በመመሥረት

ነው። ዘመናትንና በውስጣቸው የሚገኙትን ሥፍራ-ዘመናት በደንብ ለይተው ሳያውቁና ሳይረዱ፤ መጽሐፍ ቅዱስን በትክክል ለመረዳትና ለመተርጎም አይቻልም። ሁለተኛው መመሪያ፤ ተከታታይ መገለጥን የሚያሳይ ነው። ይህ በሁሉም የመጽሐፍ ቅዱስ ተማሪዎች ዘንድ በተጨባጭ ታይቷል። መገለጥ በየደረጃው የሚሰጥ መሆኑን የመጽሐፍ ቅዱስ ተማሪዎችም ተረድተዋል። ሦስተኛው መመሪያ፤ መጽሐፍ ቅዱስን የሚያብራሩ ሰዎች ሁሉ፤ ተከታይ መገለጥ ቀዳሚውን ራእይ በመጠኑም ቢሆን የሚተካው መሆኑን ማወቅ ይገባቸዋል የሚለው ነው። ምክንያቱም የመጀመሪያው መገለጥ በተሰጠበት ወቅት የነበረው ሁኔታ ሊለወጥ፤ ሊቀር ወይም ሌላ የሕይወት መመሪያና ደንብ ሊሰጥ ስለሚችል ነው። ለምሳሌ፤ በሰንበት ቀን እንጨት ሲለቅም በመገኘቱ ወደ ሙሴ ለፍርድ የመጣው እስራኤላዊ በድንጋይ ተወግሮ እንዲገደል እግዚአብሔር ሙሴን አዞታል (ዘኁል. 15፡32-36)። ዛሬ ይህን ሕግ አንጠቀምበትም። ማድረግም አይገባም። ምክንያቱም በቃሉ መሠረት እኛ የምንኖረው፤ ፍጹም ልዩ በሆነ ሌላ ሥፍራ-ዘመን ውስጥ ነው።

መጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ተለይተው የተመለከቱት ሰባት ሥፍራ-ዘመናት ቢሆኑም፤ ሦስቱ ግን ከሌሎቹ ይበልጥ ጠቃሚ ሆነው እናገኛቸዋለን። እነርሱም የሕግ ዘመን (ከሙሴ ጊዜ ጀምሮ እስራኤላውያን በብሉይ ኪዳን ዘመን የተመሩበት)፤ የጸጋ ዘመን (የአሁኑ ዘመን)፤ ወደፊት የሚመጣው እና የሺህ ዓመቱ መንግሥት ዘመን ናቸው።

ለ. የንጽሕና ሥፍራ-ዘመን፡- የነጻነት ዘመን

ይህ ዘመን ከሰው መፈጠር (ዘፍጥ. 1፡26፤ 27) ጀምሮ እስከ ዘፍጥረት ምዕራፍ 3 ቁጥር 6 ድረስ ይሄዳል። በዚህ ዘመን ሰው ፍሬያማ እንዲሆን፤ ምድርን በሙሉ እንዲገዛ፤ በእንስሳት ላይ እንዲሠለጥን፤ አትክልትና ፍሬ እንዲመገብና የዴደን ገነትን የአትክልት ስፍራ እንዲጠብቅ ሯላፊነት ተሰጥቶት ነበር (ዘፍጥ. 1፡28-29፤ 2፡15)።

ሰው የተከለከው አንድ ነገር፤ ይኸውም መልካምና ክፉን ለመለየት እውቀት ከምትሰጥ የዛፍ ፍሬ እንዳይበላ ነበር (ዘፍጥ. 2፡17)። ምንም እንኳ ሰው የከበረ ስፍራ፤ ፍጹም አካል፤ አእምሮና ባሕርይ፤ እንዲሁም ሕይወትን የሚያረኩ ነገሮች ተስተካክለው ቢሰጡት፤ ሔዋን ተፈትና ተሸንፈችና ከተከለከለው ዛፍ ፍሬ በላች፤ አዳምም አብሮአት በመብላት ያለመታዘዝዋ ተባባሪ ሆነ (ዘፍጥ. 3፡1-6)። ከዚህም የተነሣ ውጤቱ ሰማያዊ ፍርድ፤ መንፈሳዊ ሞት፤ የኃጢአት እውቀት፤ እግዚአብሔርን መፍራትና የኅብረት መበላሸት ሆነ።

በእነዚህ ሁኔታዎች ውስጥ እንኳ እግዚአብሔር የጸጋውን መመሪያ፤ የአዳኝን ተስፋ (ዘፍጥ. 3፡15) በመስጠት መዳንን የሚያሳይ የቁርበት ልብስ አለበሳቸው (ዘፍጥ. 3፡21)። ከገነት ተባረሩ፤ የግል ሕይወታቸውን ከዚያ ውጪ እንዲመሩ ተፈረደባቸው (ዘፍጥ. 3፡23-24)። በእነርሱ ላይ በተሰጠው በዚህ የእግዚአብሔር ፍርድ የመጀመሪያው ሥፍራ-ዘመን አበቃና አዲሱ ሥፍራ-ዘመን ተጀመረ።

በዚህ የንጽሕና ሥፍራ-ዘመን እግዚአብሔር የሰውን ውድቀት አሳየ፤ የሚመጣውን አዳኝ ተስፋ ሰጠ፤ በፍጥረቱ ላይ በመፍረዱ ደግሞ ሉዓላዊነቱን (ታላቅነቱን) አስመሰክረ፤ የጸጋውንም መመሪያ ጀመረ።

ሐ. የሕሊና ሥፍራ-ዘመን፡ የሰው የመምረጥና የመወሰን ዘመን

ይህ ሥፍራ-ዘመን የሚያመለክተው፤ እግዚአብሔር ከአዳምና ከሔዋን ጋር የገባውን ቃል ኪዳን ሲሆን፤ ከኦሪት ዘፍጥረት ምዕራፍ 3 ቁጥር 7 ጀምሮ እስከ ምዕራፍ 8

ቁጥር 19 ይደርሳል። በዚህ ጊዜ ሰው ፍጹም አዲስ የሆነ ኃላፊነት ተሰጠው። ሰይጣን ተረገመ (ዘፍጥ. 3፡14-15)፤ በአዳምና በሔዋን ላይም እርግግን ወደቀባቸው (ዘፍጥ. 3፡16-19)። እርግጥ በዚህ ጊዜ ሰው በዝርዝር የተገለጡ ሕጎች ባይሰጡትም፤ ከርሱ የሚፈለገው በተሰጠው የሕሊና ነጻነት መሠረት፤ እግዚአብሔር በገለጠለት እውቀት መጠን መኖር ብቻ ነበር።

በዚህ በሕሊና ዘመንም ቢሆን ሰው ከዚያ በፊት እንደለመደው በመተላለፍ ኃጢአት መውደቁን ቀጠለ። ሕሊና ይወቅሳል እንጂ ለድል አያበቃም (ዮሐ. 8፡9፤ ሮሜ 2፡15፤ 1ኛ ቆሮ. 8፡7፤ 1ኛ ጢሞ. 4፡2)። የአዳም ልጆች ከአባታቸው የወረሱት የኃጢአተኝነት ባሕርይ ቃየን የደም መሥዋዕት ባለማቅረቡ (ዘፍጥ. 4፡7) የተገለጠ ሲሆን፤ ውጤቱም አቤልን በመግደሉ ተረጋገጠ (ዘፍጥ. 4፡8)። ከዚህ የተነሣ የቃየን ሥልጣኔ ውጤት ኃጢአተኝነት ነበር (ዘፍጥ. 4፡16-24)፤ አካላዊ ሞትም የተለመደ ሆነ (ዘፍጥ. 5፡5-31)። የሰው ልብ ጠማማነት ይህን ያህል ከፍተኛ ደረጃ ላይ በመድረሱ እንደገና ፍርድ አስፈለገ (ዘፍጥ. 6፡5፤ 11-13)። ፍርዱም በቃየን ላይ ተገለጠ (ዘፍጥ. 4፡10-15)፤ በአጠቃላይም በሰው ዘር ላይ ሞት ሆነ (ዘፍጥ. 5)። በመጨረሻም እግዚአብሔር በምድር ላይ ታላቁን የጥፋት ውኃ ማምጣት ነበረበት (ዘፍጥ. 7፡21-24)።

በዚህ ዘመን ላይቀር የእግዚአብሔር መለኮታዊ ጸጋ ሄኖክን በማዳኑና (ዘፍጥ. 5፡24)፤ የኖኅን ቤተሰቦች መርከብ ውስጥ ሰው ምዳኑ ተገልጧል (ዘፍጥ. 6፡8-10፤ ዕብ. 11፡7)። ሁላችንም እንደምናውቀው ይህ ሥፍራ-ዘመን በጥፋት ውኃ አማካይነት በተገለጠው ፍርድ ሲጠናቀቅ፤ ኖኅና ቤተሰቡ ብቻ ድነዋል።

በዚህ ዘመን የእግዚአብሔር ዓላማ፤ የሰውን ውድቀት በሕሊናው በሚመራበት በአዲሱ ሁኔታ ውስጥ ለማሳየት ነበር። ቢሆንም እግዚአብሔር በዚህ ዘመን ሊመጣ ያለውን አዳኝ የትውልድ ሐረግ ይጠብቃል። ዓለሙን በሙሉ በጥፋት ውኃ በመቅጣት የራሱን ታላቁነት አሳየ፤ ለኖኅና ለቤተሰቡም ጸጋውን ገለጠ።

መ. የሰው መንግሥት ሥፍራ-ዘመን፡- ከኖኅ ጋር የተደረገ ቃል ኪዳን

ይህ ሥፍራ-ዘመን ከዘፍጥረት ምዕራፍ 8 ቁጥር 20 ጀምሮ እስከ ዘፍጥረት ምዕራፍ 11 ቁጥር 9 ድረስ ያለውን ጊዜ ያጠቃልላል። እግዚአብሔር፤ ለኖኅ የማይፈርስ ቃል ኪዳን (ዘፍጥ. 8፡20-9፡17) የገባለት ሲሆን፤ ከእንግዲህ ወዲያ ምድርን በጎርፍ እንደማያጠፋ አረጋገጠለት (ዘፍጥ. 8፡21፤ 9፡11)። ወራት በተፈጥሮ ሕግ መሠረት ጊዜያቸውን ጠብቀው እንደሚፈራረቁ ሁሉ (ዘፍጥ. 8፡22)፤ ሰውም እንዲባዛ እግዚአብሔር የታደሰ ሕግ ሰጠ (ዘፍጥ. 9፡1)። እንዲሁም ሰው በእንስሳት ላይ ያለውን ሥልጣን እንዲቀጥል (ዘፍጥ. 9፡2) አደረገና ሥጋ መብላትን ፈቀደለት፤ ደም ከመብላት ግን ተከልክሏል (ዘፍጥ. 9፡4)። ከሁሉም ይበልጥ የሚጠቅመው፤ በዚህ ዘመን ነፍስ ገዳዮች የሚቀጡበት የሰው መንግሥት ሕልውና አግኝቶ የመመሥረቱ ጉዳይ ነው (ዘፍጥ. 9፡5-6)።

በሌሎች እንደታየው ሁሉ በዚህ ዘመንም የሰው ውድቀት በግልጽ ተከስቷል። የኖኅ መስከርና (ዘፍጥ. 9፡21) የልጁ የካም አባቱን (ኖኅን) አለማከበር ማስረጃዎች ናቸው (ዘፍጥ. 9፡22)። ዘመኑ ሥነ-ምግባር የጎደለበትና እግዚአብሔርን ማምለክ የቀነሰበት ሆነ (ዘፍጥ. 11፡1-4)። እንደ ሕሊና ሁሉ የሰው መንግሥት የሰውን ኃጢአት ተቆጣጥሮ ሊገታው አልቻለም፤ ውጤቱም የባቢሎን ግንብ ሆነ (ዘፍጥ. 11፡4)። የእግዚአብሔር ፍርድ ቋንቋቸውን መደበላለቅና (ዘፍጥ. 11፡5-7) ሥልጣኔአቸውን ገትቶ እነርሱን በምድር ሁሉ ላይ መበታተን ነበር (ዘፍጥ. 11፡8-9)።

ይሁን እንጂ በዚህ ዘመን ፈሪሃ እግዚአብሔር ያደረገባቸው ሰዎች ከጥፋት በመጠበቃቸውና አብርሃምም በመመረጡ ጸጋ መኖሩ ግልጽ ነበር (ዘፍጥ. 11:10-12:3)። የሴቲክ ዘር ተርፎአል፤ የእግዚአብሔር ታላቅነትና የሁሉ የበላይነትም ተገልጧል። ሥፍራ-ዘመኑ የሚያበቃው በባቢሎን ግንብ ምክንያት በደረሰው ፍርድ ነው።

የሕሊናና የሰው መንግሥት ሁኔታ በሚቀጥሉት ሥፍራ-ዘመናትም ያሳበቁ መሆናቸውን ማስተዋል ይገባል። በተስፋ ሥፍራ-ዘመን ውስጥ የሚገኙት አብርሃምና ዘሩ ብቻ ናቸው። በአጠቃላይ ይህ የሰው መንግሥት ሥፍራ-ዘመን፣ ከዚህ አዲስ የሕይወት ድንጋጌ በታች ያለውን የሰውን ውድቀት አሳየ። የእግዚአብሔርን ለይቶ የመፍረድ ሁኔታም ገለጠ። መለኮታዊ ጸጋን ማሳየቱንም ቀጠለ።

ሠ. የተስፋ ሥፍራ-ዘመን፡- ከአብርሃም ጋር የተደረገ ቃል ኪዳን

ይህ ቃል ኪዳን ከዘፍጥረት 11: 10 ጀምሮ እስከ ዘመነ 19: 2 ይደርሳል። በዚህ ዘመን ለሰው የተሰጠው ኃላፊነት፣ እግዚአብሔር ለአብርሃም የገለጠውን ተስፋ ማመን ነው። የመለኮታዊው መገለጥ ይዘት ለአብርሃም የተሰጠውን ተስፋ ይጨምራል (ዘፍጥ. 12:1-2፤ 13:16፤ 15:5፤ 17:6)። ለእስራኤል (የአብርሃም ዘር) የተሰጠው ተስፋ ታላቅ መንግሥት እንደሚሆኑ፣ እግዚአብሔርም የቃል ኪዳኑን ተስፋ እንደሚፈጸምባቸው (ዘፍጥ. 12:2-3፤ 13:16፤ 15:5፤ 18-21፤ 17:7-8፤ 28:13-14፤ ኢያሱ 1:2-4)፣ እንዲሁም ዓለሙን በሙሉ በአብርሃም በኩል እንደሚባርክ ነበር (ዘፍጥ. 12:3)። መመሪያውም በግልጽ የተመለከተ ሲሆን፣ አብርሃምን የሚባርኩትን እንደሚባርክና፣ የአብርሃምን ዘር የሚረግሙትን ደግሞ እንደሚረግም አረጋገጠ።

ከአብርሃም ጋር የነበረው ቃል ኪዳን መጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ካሉት ጠቃሚ ቃል ኪዳኖች አንዱ ሲሆን፣ እርሱም፡- እስራኤል ዘላለማዊ መንግሥት የምትመሠርትበት፣ ምድሩንም ለዘላለም የግሏ የምታደርግበት፣ በመንፈሳዊ ነገሮች የምትበረክበት፣ በመለኮታዊ ጥበቃ ሥር ለዘላለም የምትሆንበት እና ለዚህም ምቹ ሆና ለመገኘት ልዩ የሆነ የመገረዝ ሥርዓት እንደሚያስፈልጋት አጠቃሎ ይገልጣል (ዘፍጥ. 17:13-14)። ቃል ኪዳኑም በእግዚአብሔር እንጂ በሰው ታማኝነት ላይ የተመሠረተ ስላልሆነ የጸጋ መመሪያ ነበር። የቃል ኪዳኑ ተስፋዎች አብርሃም በሕይወት እያለ በከፊል የተፈጸሙ ቢሆንም፣ እግዚአብሔር ለአብርሃም የገባለት ተስፋና በእርሱም አማካይነት የሚገኙት በረከቶች እስከ ዓለምና የሰው ልጅ ታሪክ ማብቂያ ድረስ መፈጸማቸውን ይቀጥላሉ። እርግጥ ከበረከቶቹ አንዳንዶቹ የሰውን መታዘዝ የሚሹ መሆናቸው በየትውልዱ ተገልጧል፤ የቃል ኪዳኑ ተስፋ ግን ለዘላለም መሆኑ ነው የታወጀው (ዘፍጥ. 17:7፤ 13:19፤ 1ኛ ዜና 16:16-17፤ መዝ. 105:10)። የሥፍራ-ዘመን ኃላፊነትን በሚመለከት ከአብርሃም ጋር የነበረው ቃል ኪዳን በቀጥታ አስቀድሞ የሚያመለክተው፣ አብርሃምንና የአብርሃም ዘሮችን ኃላፊነት ነው። ዓለም በአጠቃላይ በሰው መንግሥትና በሕሊና የሚመራ መሆኑ ቀዳሚ ኃላፊነቱ ስለሆነ በዚሁ ቀጠለ።

ከአብርሃም ጋር በነበረው ቃል ኪዳን ውስጥ ተደጋጋሚ የሆነ ውድቀት የሚታይ ሲሆን፣ ይህም ወደ ተስፋ ምድሩ ከመሄድ መዘግየት (ዘፍጥ. 11:31)፣ እስማኤልን በመውለድና (ዘፍጥ. 16:1-16)፣ ወደ ግብፅ በመውረድ (ዘፍጥ. 12:10-13:1) ተገልጧል። ነገር ግን አብርሃም እየቆየ ሲሄድ በእምነትና በጸጋ በማደጉ የተነሣ፣ ልጁን ይስሐቅን እስከ መስዋት ድረጃ ድረስ ለእግዚአብሔር ያለውን ታዛዥነት አስመስክሯል (ዘፍጥ. 22)።

ከአብርሃም በኋላ ይስሐቅ ከግብፅ ጋር በጣም ተቀራርቦ በመኖሩ ወደቀ (ዘፍጥ. 26:1-16)፤ ያዕቆብም ደግሞ ሲወለድ ለእናቱ እግዚአብሔር የገባላትን የቃል ኪዳን ተስፋ ባለማመኑ ወደቀ (ዘፍጥ. 25:23፤ 28:13-15፤ 20)፤ እንዲሁም ያዕቆብ ውሸታም፣ አታላይና ነገረኛ ነበር (ዘፍጥ. 27:1-29)። በመጨረሻም ከአገሩ ወጥቶ ረሃቡ እስኪያልፍ ድረስ ወደ ግብፅ ወረደ (ዘፍጥ. 46:1-4)።

እስራኤላውያን ደግሞ ገና በግብፅ እያሉ እግዚአብሔር በተለምዶቱ ጠብቆ ወደ አገራቸው ሊመልሳቸው ተስፋ ከሰጣቸው በኋላ እምነት አጥተው በማጉረምረም ወደቁ (ዘጸ. 2:23፤ 4:1-10፤ 5:21፤ 14:10-12፤ 15:24)፤ ከግብፅ ከወጡም በኋላ ወደዚያው ለመመለስ በመመኘት (ዘፀ. 14:11-12)፤ እንዲሁም በተከታታይ በማጉረምረማቸው እግዚአብሔርን በደሉ (ዘፀ. 15:24፤ 16:2፤ ዘኁል. 14:2፤ 16:11፤ 41፤ ኢያሱ 9:18)። የእግዚአብሔርን ሕግ ሲቀበሉና፣ በቃዴስ የእግዚአብሔር የተስፋ ቃል ሲሰጥ ባለማመናቸው ውድቀታቸው በግልፅ ታየ (ዘኁል. 14)። በዘመኑ የአብርሃም የተስፋው ቃል የእነሱ ኃላፊነት መሆኑን ካለማመናቸው የተነሣ የተስፋይቱን ምድር ለጊዜው ሳይወርሱ ቀሩ፤ በግብፅ በባርነት ተቀመጡ። እንዲሁም ወደ ተስፋው ምድር እንደገና ከመግባታቸው በፊት በምድረበዳ ብዙ ተንከራተቱ። ይህ ሁሉ ውድቀታቸው ለሙሴ ሕግ መሰጠት መድረክን አመቻቸ።

በተስፋ ሥፍራ-ዘመን ብዙ መለኮታዊ ጸጋ ከእግዚአብሔር ይበዛላቸው፤ እግዚአብሔርም ሁልጊዜ ሕዝቡን ይጠብቃቸው ነበር። ከግብፅ አዳናቸው፣ እንዲሁም የፋሲካን ሥርዓት ሰጣቸው። ይህ የተስፋ ሥፍራ-ዘመን ሕግ ለሙሴ ሕግ በተሰጠበት ወቅት (ዘፀ. 19) ያበቃ ቢመስልም፣ እስከ ታሪክ ፍጻሜ ድረስ የሚቀጥል ነው። ለአብርሃም የተገባው ተስፋ በአሁኑ ዘመን ላለው የጸጋ ሥፍራ-ዘመንና ለወደፊቱ መንግሥት ሥፍራ-ዘመን መሠረት ነው። እንዲያውም ከተስፋው ከፊሉ የማያልቁና በዘላለማዊው መንግሥት ወቅት የሚፈጸሙ ናቸው።

የተስፋ ሥፍራ-ዘመን የመለኮታዊ ሉዓላዊነትን በግልጽ አጸና። ለእስራኤል ልዩ የሆነ የመለኮታዊ መገለጥ መንገድን አዘጋጀለት፤ መለኮታዊ ድነትና በረከትም እንዲቀጥል አደረገ። የእግዚአብሔር ጸጋ የተገለጠበት ከመሆኑም ሌላ ይህን ሁሉ ለዓለም የሚናገር ምስክር እንደሚመጣ የተረጋገጠበት ነው። እንደ ሌሎቹ ሥፍራ-ዘመናት ሁሉ ይህም ሥፍራ-ዘመን ያለቀው፣ እግዚአብሔርን ለመምሰልና ፈቃዱን ለመከተል ካለመቻል የተነሣ በመጣ ውድቀት ነው። ይህም ውድቀት ነው፣ ሕግ ወደ ክርስቶስ የሚያደርስ ሞግዚቱ ሆኖ ለሰው እንዲሰጠው መሠረት የጣለ (ገላ. 3:24)።

ረ. የሕግ ሥፍራ-ዘመን

ሕግ በሌላ በኩል በመስቀል ላይ የተፈጸመ መሆኑ ቢታወቅም፣ የሕግ ሥፍራ-ዘመን ከዘፀአት ምዕራፍ 19 ቁ.3 ጀምሮ እስከ የሐዋርያት ሥራ ምዕራፍ 2 ዕለተ-ጳጉሞቅስጤ ድረስ ያለውን ዘመን በሙሉ ያጠቃልላል። የአሁኑ የጸጋ ዘመን፣ ከወንጌል ክፍሎች እንደ ዮሐንስ ወንጌል ባሉትና በሌሎችም ወንጌሎች በተወሰኑ ሥፍራዎች ተገልጧል።

የሙሴ ሕግ የተሰጠው በቀጥታ ለእስራኤል ብቻ ስለነበር፣ አሕዛብ በዚህ ሕግ መሠረት አልተፈረደባቸውም። ሕጉም በዝርዝር በተመለከቱት ሦስት የሥራ ስልቶችና ክፍሎች ተመድቧል። እነርሱም ትእዛዛት (የእግዚአብሔርን ፈቃድ የሚገልጡ፣ ዘጸ. 20:1-26)፣ ፍርዶች (የእስራኤላውያን ማኅበራዊና ሕዝባዊ መመሪያዎች፣ ዘጸ. 21:1-24:11)፣ እንዲሁም ሥርዓቶች (የእስራኤላውያን ሃይማኖታዊ ሕይወት፣ ዘጸ. 24:12-31:18) ናቸው። የመሥዋዕትና የክህነት ሥርዓት በዚህ ውስጥ የተጠቃለለ ሲሆን፣ ጸጋዊና

ሕጋዊም ነበር። የዚህ ሥፍራ-ዘመን መንግሥት እግዚአብሔር ራሱ ይገዛው የነበረ ሲሆን፤ ለእገዛዙ ቢሆንም ይጠቀምባቸው የነበሩት ነቢያት፤ ካህናትና በኋላም ነገሥታት ነበሩ። የሙሴ ቃል ኪዳንም እንደተለመደው ሁሉ ጊዜአዊ ነበር፤ ምክንያቱም ቃል ኪዳን በሥራ ላይ የዋለው፤ መሢሔ እስኪመጣ ድረስ ብቻ ነበርና (ገላ. 3:24-25)። የሥፍራ-ዘመኑ ባሕርይ ደግሞ ሁኔታዊና ምክንያታዊ ነበር። ማለትም መታዘዝ በረከትን የማግኛ ቅድመ ሁኔታ ነበር።

መጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ተጠቅሶ የሚገኘው የዚህ ዘመን ሕግ፤ በሰው ዘር ታሪክ ውስጥም የመጀመሪያው ነው። ከዚህ የተነሣ መጽሐፍ ቅዱስ በዚህ ሕግ አማካይነት ዝርዝርና አጠቃላይ የሆነ ሃይማኖታዊ ሥርዓትን ከመግለጡም በላይ፤ ለይቅርታና ለመንጻት ሁኔታ ያመቻቸ፤ ለአምልኮ፤ ለጸሎትና ለምስጋና ደንብ የሰጠና ለወደፊቱ ተስፋን ያስጨበጠ ነበር።

በሕጉም ወቅት ተከታታይ ውድቀት ነበር። ይህ በተለይ የተረጋገጠው፤ በመሳፍንት አመራር ወቅት ሲሆን፤ ከሰሎሞን ሞትና እንዲሁም የእስራኤል መንግሥት ሁለት ላይ ከተከፈለ በኋላም ውድቀቱ ቀጠለ። ሕጉ ሙሉ በሙሉ ተረሰቶ፤ የጣዖት አምልኮ ያየለባቸው ጊዜያትም ነበሩ። አዲስ ኪዳን ይህን የውድቀት ታሪክ መዝግቦታል። ውድቀቱ ከፍተኛ ደረጃ የደረሰው፤ በተስፋ ቃል ኪዳን መሠረት ሰውን ሊቤኸና ሊታደግ የመጣውንና ሕግን በመጠበቅ ፍጹም የሆነውን ኢየሱስን በመጥላትና በመስቀል ነው።

በዚህ የሕግ ሥፍራ-ዘመን ወቅት በእስራኤላውያን ላይ ብዙ የእርግማንና የቅጣት ፍርድ እንደተበየነባቸው ዘዳግም 28:1-30:20 ውስጥ ተመልክቷል። ከፍርዶቹ ሁሉ ከፍተኛ የሆኑት ለአሦሪያና ለባቢሎን ምርኮ አልፎ መሰጠት ሲሆኑ፤ የእስራኤል ልጆች ጊዜያቸውን ጠብቀው ከምርኮው ተመልሰዋል። በሥፍራ-ዘመኑ መጨረሻ አካባቢም ሌላ ፍርድ መጥቶባቸው ነበር። ይኸውም በ70 ዓ.ም. የተፈጸመው የኢየሩሳሌም መፍረስና የእስራኤላውያን በዓለም ሁሉ መበታተን ነበር። ሌላው “የያዕቆብ መከራ” በመባል የሚታወቀው ታላቁ መከራ ገና ወደፊት ሊመጣ ያለው ነው (ኤር. 30:1-11፤ ዳን. 12:1፤ ማቴ. 24:22)።

በሕግ ደግሞ ኃጢአተኛዋን እስራኤል ለመታደግ ሲባል መለኮታዊ ጸጋ በመሥዋዕቱ ሥርዓት አማካይነት ይፈጸም ነበር። ይህ ታላቁ የእግዚአብሔር ትዕግሥት ኃጢአተኛዋን እስራኤል ለመመለስ ነቢያትን፤ መሳፍንትንና ነገሥታትን በማዘጋጀቱና ዓላማውን እንዲሁም ፍቃዱን በእርስዋ በኩል በመፈጸሙ ይህ ተገልጧል። እውነተኛው የእስራኤል ንስሐ ብዙ ጊዜ በእግዚአብሔር ዘንድ ተቀባይነትን ያገኘ ሲሆን፤ ብሉይ ኪዳን የተጻፈውም በዚሁ ጊዜ ነበር። ታላቁን በረከት ማለት የክርስቶስን መሢሕ ሆኖ መምጣት የእስራኤል ሕዝብ በአጠቃላይ አልተቀበለውም።

በአንድ በኩል የሕግ ሥፍራ-ዘመን በመስቀሉ ላይ አብቅቷል (ሮሜ 10:4፤ 2ኛ ቆሮ. 3:11-14፤ ገላ. 3:19፤ 25)። በሌላ በኩል ግን አዲሱ የጸጋ ዘመን የጀመረበት የጳጉሞቅስጤ ዕለት እስኪደርስ ድረስ የሕግ ሥፍራ-ዘመን አልተጠናቀቀም። ሕጉ ግልጥ የሕይወት መመሪያነቱ ቢያበቃም የእግዚአብሔር የቅድስና መግለጫ እንደሆነ የሚቀጥል ስለሆነ፤ ክርስቲያኖች በደንብ ቢረዱት፤ የእግዚአብሔርን ጻድቅ ባሕርይ ሕጉ ውስጥ የተካተቱት የሥነ-ሥርዓት መመሪያዎች እንዳሉ ይቀጥላሉ። እግዚአብሔር የማይለወጥ በመሆኑ እነርሱም አይለወጡም። የዚህ ሥፍራ-ዘመን ሕግ የተሰጠው በቀጥታ ለእስራኤል እንጂ ለቤተ ክርስቲያን ስላልሆነና፤ ሥፍራ-ዘመኑም የተለወጠ በመሆኑ፤ የአሁኑ ዘመን አማኞች ሕጉን በዝርዝር እንዲያከብሩት አይገደዱም። ሕጉን በተለያዩ መንገዶች በሥራ

ላይ ለማዋል ቢቻልም፤ ጥበቅ የሆነው አተረጓጎም የሚያስገነዝበው የሙሴ ሕግ ለእስራኤል ብቻ መሆኑን ነው።

ሕግ የተሰጠው ኃጢአትን ወደ ፍርድ ለማምጣትና ለሕይወት የጽድቅ መመሪያ ለመስጠት ነበር። የሥነ-ምግባር፣ የመንግሥትና የሃይማኖት ሕግ እንደማያድንና እንደማይቀድስ በሕግ ሥር የነበሩት የእስራኤላውያን አኗኗር አሳይቷል። ሕግ የተሰጠው ለሰው ድነትን ለማስገኘት አልነበረም። ሕግ በራሱ ደካማ ስለነበር፣ ሊያጸድቅ አልቻለም (ሮሜ 3:20፤ ገላ. 2:16)፤ ሰውን ሊቀድስ ወይም ፍጹም ሊያደርግም አልቻለም (ዕብ. 7:18-19)። የሕግ ኃይልና ቆይታ ለተወሰነ ጊዜ ብቻ ነበር (ገላ. 3:19)፣ ሕግ ሕያው ሊያደርግ አልቻለም (ገላ. 3:21-22)፣ ተግባሩ ኃጢአትን በይፋ ማውጣት ብቻ ነበር (ሮሜ 7:5-9፤ 8:3፤ 1ኛ ቆሮ. 15:56)። ሰው ሁሉ ጥፋተኛ ወይም ኃጢአተኛ መሆኑን ለማሳየትና የክርስቶስን አስፈላጊነት ጉልህ አድርጎ ለማቅረብ ቻለ (ሮሜ 3:19፤ 7:7-25፤ ገላ. 3:21-27)።

ሰ. የጸጋ ሥፍራ-ዘመን

የጸጋ ሥፍራ-ዘመን በትክክል ከሐዋርያት ሥራ ምዕራፍ 2 ጀምሮ በአዲስ ኪዳን በሙሉ ይቀጥልና በቤተ ክርስቲያን መነጠቅ ይጠናቀቃል። ስለዚህ የጸጋ ሥፍራ-ዘመን ከዮሐንስ ወንጌል ምዕራፍ 13 እስከ ምዕራፍ 17 ባለው ክፍል አንዳንድ ትምህርቶች ተሰጥተው ነበር። ይህ ዘመን የሚያጠቃልላቸው የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍሎች፣ ከሐዋርያት ሥራ ምዕራፍ 1 እስከ ዮሐንስ ራእይ ምዕራፍ 3 ያሉት ናቸው።

ይህ የጸጋ ሥፍራ-ዘመን የተሰጠው በቀጥታ ለቤተ ክርስቲያን ብቻ በመሆኑ፣ መላው ዓለም በሕሊናና በሰው መንግሥት ውስጥ እንዳለ ይቀጥላል። በውስጡም ድነት የሚገኘው በእምነት ብቻ መሆኑ የተገለጠ ሲሆን፣ ይህ እውነት ሁልጊዜ ያለና አሁን ደግሞ ይበልጥ ግልጽ የሆነ ነው (ሮሜ 1:16፤ 3:22-28፤ 4:16፤ 5:15-19)። በዚህ ሥፍራ-ዘመን ያለው የጸጋ መመሪያ ሥፍራ-ዘመኑን ከቀደምት ሥፍራ-ዘመናት ሁሉ ልዩና ታላቅ ያደርገዋል (ዮሐ. 13:34-35፤ ሮሜ 12:1-2፤ ፊልጵ. 2:5፤ ቂላ. 1:10-14፤ 3:1፤ 1ኛ ተሰ. 5:23)።

በጸጋ ሥፍራ-ዘመንም በውድቀት ታይቷል። ምክንያቱም ጸጋ ቢኖርም ዓለም ሁሉ ክርስቶስን ስላልተቀበለውና ፍጹም የሆነች ቤተ ክርስቲያን ስለማትታይ ነው። ቤተ ክርስቲያን ውስጥ መንፈሳዊነት ከመጉደሉ የተነሣ፣ ሰዎች በሐሰት ተመርዘው ስሕተትን የሚያስፋፉበት ዘመን እንደሚመጣ መጽሐፍ ቅዱስ ይናገራል (1ኛ ጢሞ. 4:1-3፤ 2ኛ ጢሞ. 3:1-13፤ 2ኛ ጴጥ. 2-3፤ የይሁዳ መልእክት በሙሉ)። እግዚአብሔር ሕዝቡን ከአይሁድና ከአሕዛብ መካከል እየጠራ ዓላማውን በመፈጸም ላይ ነው። ይሁን እንጂ፣ አሁን ባላቸው ቤተ ክርስቲያን የሚገኙ፣ ግን ያልዳኑ ሰዎች፣ ቤተ ክርስቲያን ስትነጠቅ እዚሁ ይቀሩና ክርስቶስ መንግሥቱን ሊመሠርት በሚመጣበትና በቤተ ክርስቲያን መነጠቅ መካከል ባለው ጊዜ ፍርዳቸውን ይቀበላሉ (ማቴ. 24:1-26፤ ራእይ 6:19)። እውነተኛይቱ ቤተ ክርስቲያን ግን በመንግሥተ ሰማያት በክርስቶስ የፍርድ ወንበር ፊት ፍርዷ ይታያል (2ኛ ቆሮ. 5:10-11)።

በዚህ ዘመን መለኮታዊ ጸጋ ተገልጧል፡- በተለይም በክርስቶስ መምጣት አማካይነት (ዮሐ. 1:17)፣ በአማኝ ድነትና በእግዚአብሔር ፊት በመቆማችን (ሮሜ 3:24፤ 5:1-2፤ 15-21፤ ገላ. 1:1-2፤ 21፤ ኤፌ. 2:4-10)፣ እና ጸጋ ራሱ የሕይወት መመሪያ ሕግ በመሆኑ (ገላ. 3:1-5፤ 26)።

የጸጋ ሥፍራ-ዘመን የሚያበቃው፤ በእውነተኛይቱ ቤተ ክርስቲያን መነጠቅ ሲሆን፤ ከዚያ የሚቀጥለው አስተኛይቱ ቤተ ክርስቲያን ላይ የሚሰጠው ፍርድ ይሆናል (ራእይ 17:16)። ይህ የአሁኑ የጸጋ ዘመን ልዩ ሥፍራ-ዘመን የሚሆንበት ዋና ምክንያት ቤተ ክርስቲያን ስለምታጠቃልላቸው ከአይሁድና ከአሕዛብ የሆኑትን አማኞች ሁሉ ነው። በተቃራኒው ግን የእስራኤል ሕግ ለእስራኤል ብቻ፤ ሰብዓዊ መንግሥት ለመላው ዓለም፤ እንዲሁም ሕሊና ለሁሉም የሰው ልጅ ሆነው እናገኛቸዋለን። በጸጋ ሥፍራ-ዘመን የሙሴ ሕግ ሙሉ በሙሉ ተሰርዟል። ይሁን እንጂ የእግዚአብሔርን ቅድስና እየመሰከረ፤ የሰውንም ደካማነት እያሳየ፤ በጸጋ በመመራት ቢጠቀሙበት ትርፍ ላለበት መንፈሳዊ ትምህርትነት ያለውን ዋጋ እንደያዘ ይቀጥላል። ሁሉም ሥፍራ-ዘመናት በአጠቃላይ የእግዚአብሔር ጸጋ አላቸው። የጸጋ ሥፍራ-ዘመን ግን በሚገኝበት ጸጋ ሙሉነትና በሕይወት መመሪያነቱ ከሁሉም የላቀ መገለጥ ነው።

ሸ. የእግዚአብሔር መንግሥት ሥፍራ-ዘመን

የዚህ መንግሥት ሥፍራ-ዘመን የሚጀምረው በክርስቶስ ዳግም ምጽአት ሲሆን (ማቴ. 24፤ ራእይ 19)፤ በሽግግር ወቅትነት የሚያገለግለውን የመከራ ጊዜ ያስቀድማል። ማስረጃውም ስለሚመጣው መንግሥት በሚናገሩት የብሉይና የአዲስ ኪዳን መጻሕፍት በሙሉ ይገኛል፡- (በተለይም መዝ. 72፤ ኢሳ. 2፡1-5፤ 9፡6-7፤ 11፤ ኤር. 33፡14-17፤ ዳን. 2፡44-45፤ 7፡9-14፤ 18፤ 27፤ ሆሴዕ 3፡4-5፤ ዘካ. 14፡9፤ ሉቃስ 1፡31-33፤ ራእይ 19-20)። በመንግሥቱ ውስጥ የሰው ኃላፊነት፤ በብረት በትር ለሚገዛው ንጉሥ መታዘዝ ብቻ ይሆናል (ኢሳ. 11፡3-5፤ ራእይ 19፡15)። መንግሥቱም እግዚአብሔር ራሱ የሚነግሥበት ሲሆን፤ አዲስ የመሥዋዕት ሥርዓትና ክህነት ይኖረዋል (ኢሳ. 66፡21-23፤ ሕዝ. 40-48)። የዚህ ዘመን ልዩ ባሕርይ ሰይጣን መታሰፍና አጋንንትም ሥልጣን ተወስዶባቸው ምንም ሊያደርጉ አለመቻላቸው ነው (ራእይ 20፡1-3፤ 7)። በመንግሥቱ ውስጥ ውድቀትም ይኖራል (ኢሳ. 65፡20፤ ዘካ. 14፡16-19)፤ በማብቂያውም አለመታዘዝና ዓመፅ ይኖራል (ራእይ 20፡7-9)።

ቀጥሎ የሚመጣው መለኮታዊ ፍርድ፤ የዓመፀኞች በእሳት መጥፋትና (ራእይ 20፡9)፤ የአሮጌው ሰማይና ምድር በተመሳሳይ ሁኔታ መጥፋትን ያጠቃልላል (2ኛ ጴጥ. 3፡7፤ 10-12)።

በዚህ የሺህ ዓመት መንግሥት ውስጥም መለኮታዊ ጸጋው አዲሱን ቃል ኪዳን በመፈጸም (ኤር. 31፡31-34)፤ በድነት (ኢሳ. 12)፤ በቁሳዊ ብልጽግና (ኢሳ. 35)፤ ራእይ አትረፍርፎ በመስጠት (ኤር. 31፡33-34)፤ ይቅርታ በማብዛት (ኤር. 31፡34)፤ እንዲሁም በእስራኤል እንደገና መስበሰብ ይገለጣል (ኢሳ. 11፡11-12፤ ኤር. 30፡1-11፤ ሕዝ. 39፡25-29)። ይህ የሺህ ዓመት መንግሥት በአሮጌው ሰማይና ምድር መጥፋት የሚጠናቀቅ ሲሆን፤ ቀጥሎ የዘላለም መንግሥት ይከተላል (ራእይ 21-22)።

የሺህ ዓመቱ መንግሥት ሥፍራ-ዘመን ከቀደሙት ሥፍራ-ዘመናት በሙሉ የሚለየው፤ የሰው ሥነ-ምግባር የሚፈተንበት የመጨረሻ ቅርጽ በመሆኑ ነው። ይህ ሥፍራ-ዘመን ከሁሉ የሚሻልባቸው መንገዶች ፍጹም የሆነ መንግሥት፤ የክርስቶስ በክብርና በግርማ መገኘት፤ አጠቃላይ በሆነ የእግዚአብሔር እውቀት መሞላት፤ ድነትን መረዳትና የሰይጣን ኃይል መወሰድ ናቸው። የዚህ መንግሥት ዘመን በብዙ ረገድ የመጨረሻው ከመሆኑም በላይ፤ እግዚአብሔር ከሰው ጋር ያለው ጉዳይ የሚጠናቀቅበት ነው።

በየዘመናቱ እግዚአብሔር ከሰው ጋር ያለውን ጉዳይ በተለያዩ ስልቶችና መንገዶች አሳይቷል። በዘመናት ሁሉ ሰው ይወድቃል፤ የእግዚአብሔር ጸጋ ብቻ ነበር ብቁ።

በሥፍረ-ዘመናት በተፈጥሯዊው ዓለምና በሰው ታሪክ አማካይነት የእግዚአብሔር ክብር ተገልጧል። እግዚአብሔር ሰው ወደ ድነት የሚደርስበትን ወይም በራሱ ችሎታና ብቃት ለቅድስና የሚበቃበትን ሌላ ዕድል ሊሰጥ ይችል ነበር ወይ? ብሎ ማንም ጥያቄ ለማንሣት አይችልም። ስለዚህ የእግዚአብሔርን የተለያዩ ሥፍረ-ዘመናት መረዳቱ 1ኛ. በታሪክ ውስጥ የእግዚአብሔርን ዓላማ፣ 2ኛ. እግዚአብሔር ከሰው ጋር ያለውን ግንኙነት፣ 3ኛ. ስለ ራሱ የሰጠውን መለኮታዊ መገለጥ እና 4ኛ. በዘመናቱ ሁሉ ሰው የነበረበትን ድካምና የጌታን ታላቅ ፍቅር ለመገንዘብ ይረዳል።

ምዕራፍ ሃያ አንድ

ቃል ኪዳኖቹ

የሰው ልጅ ታሪክ ዘላለማዊው የእግዚአብሔር ዓላማ አፈጻጸም ታሪክ መሆኑን መጽሐፍ ቅዱስ ይገልጣል። የእግዚአብሔር ዘላለማዊ ዕቅድ መጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ የተገለጠ ሲሆን፤ እርሱም ክቡር የሆኑ ቃል ኪዳኖቹን መሠረት ያደረገ ነው። ቢያንስ ስምንት መጽሐፍ ቅዱሳዊ ቃል ኪዳኖች በቃሉ ተመዝግበው ይገኛሉ። እነርሱም እግዚአብሔር ስለ ዓለም ካለው ዕቅድና ዓላማ ጋር ግንኙነት ያላቸውን ዓበይት እውነታዎች ያካትታሉ። ከእነዚህ ቃል ኪዳኖች ብዙዎቹ መፈጸማቸው በማይቀርና በአዋጅ መልክ የቀረቡ መለኮታዊ ዓላማዎች ናቸው። የሥነ-መለኮት ጠበብት ከመጽሐፍ ቅዱስ ቃል ኪዳኖች በተጨማሪ ከሰው ድነት ጋር የሚገናኙ ሦስት ሥነ-መለኮታዊ ቃል ኪዳኖችን አቅርቦዋል።

ሀ. ሥነ-መለኮታዊዎቹ ቃል ኪዳኖች

የሥነ-መለኮት ሊቃውንት የእግዚአብሔርን ዘላለማዊ ዓላማ በሚገልጡበት ጊዜ፤ ዘላለማዊ ዓላማው የመረጣቸውን ማለት፤ ከዘላለም በፊት ለድነት የወሰናቸውን ማዳን ነው የሚል ፅንሰ አሳብ አቅርቦዋል። ይህን ትምህርታቸውን ሲያስፋፉ መሠረታዊ የሆኑ ሦስት ሥነ-መለኮታዊ ቃል ኪዳኖችን ያብራራሉ።

1. ከአዳም ጋር የተደረገው “የሥራ ቃል ኪዳን”። አዳም በቃል ኪዳኑ መሠረት እግዚአብሔርን ቢታዘዝ፤ በመንፈሳዊ ሁኔታው የሚጠበቅ ከመሆኑም ባሻገር፤ ዘላለማዊ ሕይወትም ያገኝ ነበር። ቃል ኪዳኑ መልካምና ክፉ እውቀት ስለምትሰጠው ዛፍ በተነሣረውና “ከእርሱ በበላህ ቀን ሞትን ትሞታለህና” (ዘፍጥ. 2:17) ተብሎ በተሰጠ ማስጠንቀቂያ የተደገፈ ነበር። ከዛፉ ባይበላ ፍፁ ባልሞተም ነበር፤ ደግሞም እንደ ቅዱሳን መላእክት ለእርሱም ተሰጥቶ የነበረው ስፍራ ይጻናለት ነበር ተብሎ ይገመታል። ይህ ቃል ኪዳን ሙሉ በሙሉ የተመሠረተው በግምት ላይ በመሆኑና መጽሐፍ ቅዱስ በቃል ኪዳንነት ያልተጠቀሰ በመሆኑ፤ እንዲሁም በቂ መሠረት እንደሌለው ስለታወቀ በብዙ የመጽሐፍ ቅዱስ ተማሪዎች ዘንድ ተቀባይነት የለውም።

2. ሌላው ቃል ኪዳን “የመገዢት ቃል ኪዳን” ተብሎ የሚጠራ ሲሆን፤ እርሱም የሰውን ድነት የሚመለከት ሆኖ በእግዚአብሔር አብነት በእግዚአብሔር ወልድ መካከል ከዘላለም ጀምሮ የተደረገ ቃል ኪዳን ነው ተብሏል። ይህ ቃል ኪዳን የእግዚአብሔር ልጅ ለሚያምኑበት የድነት ቤዛ እንደሚሆንና እግዚአብሔር አብም መስዋዕቱን እንደሚቀበልለት ተስፋ የተሰጠበት ነው።

ቃል ኪዳኑ ቀደም ሲል ከተጠቀሰው የሥራ ቃል ኪዳን ይበልጥ የመጽሐፍ ቅዱስ ድጋፍ አለው። ምክንያቱም መጽሐፍ ቅዱስ በግልጽ እንደሚያውጀው፤ የእግዚአብሔር የማዳን ዕቅድ ዘላለማዊ ነው። በዚህ ዕቅድ መሠረትም ክርስቶስ የኃጢአት መስዋዕት ሆኖ እንደሚሞትና እግዚአብሔርም በክርስቶስ የሚያምኑትን ለማዳን መስዋዕቱን በቂ አድርጎ እንደሚቀበል በመታወቁ ነው። ይህም “ዓለም ሳይፈጠር በፊቱ ቅዱሳንና ነውር የሌለን በፍቅር እንሆን ዘንድ በክርስቶስ መረጠን” (ኤፌ. 1:4) ተብሎ በተጻፈው ቃል ተረጋግጧል። በክርስቶስ ያለንን ቦታ በማስመልከት ደግሞ፤ “እንደ ፈቃዱ ምክር ሁሉን የሚሠራ እንደ እርሱ አሳብ፤ አስቀድመን የተወሰንን በክርስቶስ ደግሞ ርስትን ተቀበልን” (ኤፌ. 1:11) ተብሏል።

ከእነዚህና ከሌሎችም ጥቅሶች በግልጽ የምንረዳው፤ በማዳን ረገድ የእግዚአብሔር ዓላማ ዘላለማዊ መሆኑን ነው። በእግዚአብሔር አብና በእግዚአብሔር ወልድ መካከል የተደረገው ግልጽ ቃል ኪዳን የሚያመለክተው የእግዚአብሔር ዘላለማዊ ዓላማ ሰዎችን ማዳን መሆኑን ነው።

3. ሌላው አቀራረብ የእግዚአብሔርን ዘላለማዊ የማዳን ዓላማ እንደ የ“ጸጋ ቃል ኪዳን” መመልከት ይገባል የሚለው ነው። በዚህ አመለካከት መሠረት ክርስቶስ የቃል ኪዳኑ መካከለኛና እምነታቸውን በእርሱ ለሚያደርጉ ሁሉ ወኪላቸው እንደሆነ ተደርጎ ይወሰዳል። ሰዎች ለዚህ ቃል ኪዳን ብቁ የሚሆኑት፤ ክርስቶስን አዳኛቸው አድርገው እምነታቸውን በእርሱ ላይ ሲያደርጉ ነው። ይህ ቃል ኪዳን ከዘላለማዊ የድኑነት ዕቅድ በተወሰደ ግምት ላይ የተመሠረተ ቢሆንም፤ የእግዚአብሔርን የማዳን ባለጠግነት ያጎላዋል። በመሆኑም የመቤገዣት ቃል ኪዳንና የጸጋ ቃል ኪዳን የተወሰነ የመጽሐፍ ቅዱስ መሠረት አላቸው። የሥራ ቃል ኪዳን የመጽሐፍ ቅዱሳዊ መሠረት ድጋፍ የሌለው ከመሆኑ የተነሣ፤ በብዙ የመጽሐፍ ቅዱስ ተማሪዎች ዘንድ ተቀባይነት አላገኘም።

ነገር ግን ከፍተኛ ችግር የተነሣበት ሁኔታ አለ። ይኸውም የሥነ-መለኮታዊ ቃል ኪዳኖች ደጋፊ የሆኑ ሰዎች አብዛኛውን ጊዜ የእግዚአብሔርን የማዳን ዕቅድ እርሱ ለሰው ታሪክ ያለው የመጀመሪያ ዓላማ ያደርጉታል። ከዚህም የተነሣ እግዚአብሔር ለእስራኤል፤ ለቤተ ክርስቲያንና ለአሕዛብ ያለውን ዕቅድ ልዩ ሁኔታዎች ችል ወደ ማለት ያዘነብላሉ። የእግዚአብሔር የማዳን ዕቅድ የዘላለማዊ ዓላማው ዋና ክፍል ቢሆንም አጠቃላይ ዕቅዱ ግን አይደለም። የተሻለው አመለካከት እግዚአብሔር በታሪክ ያለው ዕቅድ ክብሩን መግለጥ ነው የሚለው ይሆናል። ይህን የሚያደርገው ሰዎችን በማዳን ብቻ ሳይሆን፤ ዓላማውን በማከናወንና ከእስራኤል፤ ከቤተ ክርስቲያንና ከሕዝቦች ጋር በሚያደርገው ግንኙነት ራሱን በመግለጥ ጭምር ነው። በመሆኑም ታሪክን እግዚአብሔር በሰው ልጅ ታሪክ ውስጥ ያለውን ዋና ዋና ዓላማዎች በሚገልጡትና የማዳን ዕቅዱን ባካተቱት ስምንት መጽሐፍ ቅዱሳዊ ቃል ኪዳኖች በኩል መመልከቱ ይመረጣል። በሥነ-መለኮታዊ ቃል ኪዳኖች ላይ የሚያተኩሩ ወገኖች “የቃል ኪዳን ሥነ-መለኮታዊያን” ተብለው ሲጠሩ የመጽሐፍ ቅዱስን ቃል ኪዳኖች የሚደግፉ ግን “ሥፍራ-ዘመናዊያን” ይባላሉ፤ ምክንያቱም መጽሐፍ ቅዱሳዊ ቃል ኪዳኖች በየሥፍራ-ዘመናቱ በሰው ልጅ ታሪክ ውስጥ በየደረጃው የታዩትን ልዩነቶች ስለሚገልጡ ነው።

ለ. መጽሐፍ ቅዱሳዊ ቃል ኪዳኖች

መጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ የተጠቃለሉት የእግዚአብሔር ቃል ኪዳኖች በሁለት የሚመደቡ ሲሆን፤ እነርሱም ቅድመ ሁኔታዊና ከቅድመ ሁኔታ ነጻ የሆኑ ናቸው። ቅድመ ሁኔታዊ ቃል ኪዳን፤ ቃል ኪዳኑ ከሚመለከታቸው ሰዎች በኩል ለሚወሰድ እርምጃ እግዚአብሔር የሚሰጠው አጻፋ ነው። ቅድመ ሁኔታዊ ቃል ኪዳን፤ ሰዎች የሚጠበቅባቸውን ካደረጉ፤ እግዚአብሔር የራሱን ድርሻ እንደሚያደርግ በፍጹም እርግጠኛነት ዋስትና ይሰጣል። ሰው የሚጠበቅበትን ባያደርግ ግን፤ እግዚአብሔር ቃል ኪዳኑን ይፈጽም ዘንድ አይገደድም።

ከቅድመ ሁኔታ ነጻ የሆነው ቃል ኪዳን ምናልባት አንዳንድ ከሰው የሚፈለጉ ሁኔታዎችን ጨምሮ የተወሰኑ የእግዚአብሔር ዓላማዎች አዋጅ ሲሆን፤ የዚህ ቃል ኪዳን ተስፋዎች ያለ ጥርጥር በእግዚአብሔር ጊዜና አሠራር ይፈጸማሉ። ከስምንቱ መጽሐፍ ቅዱሳዊ ቃል ኪዳኖች፤ ኤደን ገነት ውስጥ የተደረገውና የሙሴ ቃል ኪዳኖች ነበሩ ቅድመ ሁኔታ የነበራቸው። ይሁን እንጂ ቅድመ ሁኔታዊ ባልሆኑ ቃል ኪዳኖችም ቢሆን የተወሰኑ

ግለሰቦችን በሚመለከት ቅድመ ሁኔታዊ ነገር አለ። ከቅድመ ሁኔታ ነፃ የሆነ ቃል ኪዳን ከቅድመ ሁኔታዊ ቃል ኪዳን የሚለየው፣ የመጨረሻ አፈጻጸሙ በእግዚአብሔር ተስፋ የተሰጠበት፣ እንዲሁም በርሱ ኃይልና ሉዓላዊነት ላይ የተመሠረተ በመሆኑ ነው።

1. “የኤደን ቃል ኪዳን” እግዚአብሔር ከሰው ጋር የገባው የመጀመሪያ ቃል ኪዳን ነበር (ዘፍጥ. 1:26-31፤ 2:16-17)። ያም ቅድመ ሁኔታዊ ሆኖ በአዳም ታማኝ መሆን ወይም አለመሆን ምክንያት ሕይወትና በረከት ወይም ሞትና እርግጥን የሚመጡ መሆናቸውን የሚገልጥ ነበር። የኤደን ቃል ኪዳን የሚያጠቃልለው፣ አዳም የሰው ዘር ሁሉ አባት የመሆኑን ኃላፊነት፣ ምድርን የመግዛት፣ እንስሳትን የማዘዝ፣ የአትክልቱን ስፍራ የመጠበቅና መልካሙንና ክፉውን ከምታስታውቀው ዛፍ ፍሬ አለመብላትን ነበር። አዳምና ሔዋን ከተከለከለው ዛፍ ፍሬ በመብላታቸው፣ ያለመታዘዝ ቅጣት የሆነው ሞት ተፈረደባቸው። ወዲያውኑ መንፈሳዊ ሞት ሞቱ፣ ከዚያ ለመዳን ዳግም ልደት አስፈለጋቸው። ቆይተውም አካላዊ ሞት ሞቱ። የእነርሱ ኃጢአት የሰውን ዘር ሁሉ ተመሳሳይ በሆነ ኃጢአትና ሞት ውስጥ ጣለው።

2. “አዳማዊው ቃል ኪዳን” ከውድቀት በኋላ ከሰው ጋር የተደረገ ነበር (ዘፍጥ. 3:16-19)። ይህ ቃል ኪዳን ከቅድመ ሁኔታዎች ነጻ የሆነና ከኃጢአቱ የተነሣ የሰው ዕጣ በሕይወቱ ዘመን ምን መምሰል እንዳለበት እግዚአብሔር ያወጀበት ነው። ምንም ዓይነት ይግባኝ ወይም የሰው ኃላፊነት አልነበረበትም።

ቃል ኪዳኑ በአጠቃላይ ከዚህ ጊዜ ጀምሮ የሰውን ሕይወት የሚለውጡ ጠቃሚ ሁኔታዎችን የሚያዘጋጅ ነበር። በዚህ ቃል ኪዳን የምንመለከተው ነገር፣ በእባብ የተመሰለው ሰይጣን መረገጠው (ዘፍጥ. 3:14፤ ሮሜ 16:20፤ 2ኛ ቆሮ. 11:3፤ 14፤ ራእይ 12:9)፤ እና አዳኝ የሚመጣ የመሆኑ ተስፋ (ዘፍጥ. 3:15) ሲሆን፣ ተስፋው በመጨረሻ በክርስቶስ ተፈጽሟል። በዚያ ጊዜ ሴት በወሊድ ወቅት በብዙ ምጥና ጣር እንድትሠቃይ የተፈረደባት ከመሆኑም ባሻገር፣ ወንድ ራስ መሆኑን አውቃ እንድትገዛለት ተወስኖታል (ዘፍጥ. 1:26-27፤ 1ኛ ቆሮ. 11:7-9፤ ኤፌ. 5:22-25፤ 1ኛ ጢሞ. 2:11-14)። ከዚያ ወዲህ ሰው በፊቱ ወዝ እንጀራ እንዲበላ (ዘፍጥ. 2:15፤ 3:17-19)፣ በድካም እንዲኖርና በመጨረሻም እንዲሞት ተፈረደበት (ዘፍጥ. 3:19፤ ኤፌ. 2:5)። ከዚህ ጊዜ በኋላ ሰውም በአጠቃላይ በአዳማዊ ቃል ኪዳን ሥር መተዳደሩን ቀጠለ።

3. “ኖጥዊው ቃል ኪዳን” ከኖጥና ከልጆቹ ጋር ተደረገ (ዘፍጥ. 9:1-18)። ይህ ቃል ኪዳን ከአዳማዊው ቃል ኪዳን የተወሰኑ ሁኔታዎችን የሚደግም ቢሆንም፣ ኃጢአትን ለመግታት ይቻል ዘንድ አዲስ የሰብአዊ መንግሥት ሥርዓትን አምጥቷል። እንደ አዳማዊው ቃል ኪዳን ከቅድመ ሁኔታዎች ነጻ ስለሆነም ከኖጥ ቀጥሎ ላለው የሰው ዘር የእግዚአብሔርን ዓላማ ገልጧል።

የቃል ኪዳኑ ደንቦች ሰው የገደለ ይሙት የሚል ሕግ ያለውን ሰብአዊ መንግሥት አካተዋል። የተፈጥሮ ትክክለኛ ሥርዓትም ጸንቷል (ዘፍጥ. 8:22፤ 9:2)፣ ከጥፋት ውኃ በፊት አትክልት ብቻ ይመገብ የነበረው ሰው፣ የእንስሳት ሥጋም እንዲበላ ተፈቀደለት (ዘፍጥ. 9:3-4)።

የኖጥ ቃል ኪዳን ስለ ሦስቱ ልጆቹ ትውልድ የተነገረውን ትንቢት ያካትታል (ዘፍጥ. 9:25-27)፤ ሴምም መሢሕ የሚመጣበት የትውልድ መስመር እንዲሆን ተሰይሟል። አሕዛብ በዓለም ታሪክ የበላይነት የሚኖራቸው መሆኑ ስለ ያፌት በተነገረው ትንቢት ተገልጧል። የሕሊና ሥፍራ-ዘመን በአዳም ቃል ኪዳን እንደተጀመረ ሁሉ፣ በኖጥ ቃል ኪዳንም የሰብአዊ መንግሥት ሥፍራ-ዘመን ተጀመረ።

4. “አብርሃማዊው ቃል ኪዳን” (ዘፍጥ. 12:1-4፤ 13:14-17፤ 15:1-7፤ 17:1-8)፥ የወደፊቱን ታሪክ በተመለከተ የቀረበና ከታላላቅ የእግዚአብሔር መገለጦች አንዱ ሲሆን፥ በውስጡም በሦስት አቅጣጫ ያተኮሩ ጥልቅ ተስፋዎች ተሰጥተዋል። ከሁሉም አስቀድሞ ለአብርሃም ዘሩ እጅግ እንደሚበዛ፥ (ዘፍጥ. 17:16)፥ እንደሚባረክ (ዘፍጥ. 13:14-15፥ 17፤ 15:6፥ 18፤ 24:34-35፤ ዮሐ.8:56)፤ ስሙ ታላቅ እንደሚሆንና (ዘፍጥ. 12:2)፥ ራሱም በረከት እንደሚሆን ተስፋ ተሰጥቶታል።

ሁለተኛ፥ በአብርሃም በኩል ታላቅ ሕዝብ እንደሚመጣ ተስፋ ነበረ (ዘፍጥ. 12:2)። በእግዚአብሔር ዓላማ ውስጥ ይህ በዋናነት የሚመለከተው፥ እስራኤልንና አሥራ ሁለቱ የእስራኤል ነገዶች የመሠረቱትን የያዕቆብ ትውልድ ነው። ለዚህ ሕዝብ ምድርን የመውረስ ተስፋ ተሰጥቶት ነበር (ዘፍጥ. 12:7፤ 13:15፤ 15:18-21፤ 17:7-8)።

ሦስተኛው ታላቅ የአብርሃም ቃል ኪዳን ክፍል በአብርሃም አማካይነት መላው ዓለም እንደሚባረክ የተሰጠው ተስፋ ነው (ዘፍጥ. 12:3)። ይህም እስራኤል የእግዚአብሔር ልዩ መለኮታዊ መገለጥ መተላለፊያ፥ እግዚአብሔርን የሚገልጡ ነቢያት ምንጭና የመጽሐፍ ቅዱስ ጸሐፊዎችን አመንጭ በመሆኗ የሚከናወን ነበር። ከሁሉም የሚልቀው ተስፋ ለአሕዛብ የሚሆነው በረከት የሚመጣው፥ ከአብርሃም ዘር በሚወለደው በኢየሱስ ክርስቶስ በኩል መሆኑ ነበር። እስራኤል ከእግዚአብሔር ጋር ባላት ልዩ ግንኙነት ምክንያት የሚረግሙአትን እርሱ እንደሚረግምና የሚባርኩትንም እንደሚባርካቸው ልዩና የማይሻር ቃል ኪዳን አደረገ (ዘፍጥ. 12:3)።

እንደ አዳማዊና ኖኅዊ ቃል ኪዳኖች ሁሉ የአብርሃማዊው ቃል ኪዳንም ከቅድመ ሁኔታ ነጻ ነው። የማንኛውም የእስራኤል ትውልድ አባላት ለእግዚአብሔር ቢታዘዙ የተዘጋጀላቸውን ሁሉ እንደሚያገኙና ባይታዘዙ ግን ለምርኮ አልፈው እንደሚሰጡ የታወቀ ነበር። እግዚአብሔር ለእስራኤል የነበረው የመጨረሻ ዓላማ መባረክ፥ ራሱን በእስራኤል በኩል መግለጥ፥ ቤዛነትን በርሷ በኩል ማዘጋጀትና እስራኤልን ወደ ተስፋይቱ ምድር ማስገባት ነበር። ጉዳዩ በትክክል በእግዚአብሔር ሉዓላዊ ኃይልና ፈቃድ እንጂ በሰው ኃይልና ፈቃድ ላይ የተመሠረተ ስላልነበረ መከናወኑ ፍጹም እርግጥ ነበር። በብሉይ ኪዳን እስራኤላውያን ቢወድቁም፥ እግዚአብሔር በብዙ ሁኔታዎች ራሱን ገልጦላቸዋል፥ መጽሐፍ ቅዱስም እንዲጻፍ አድርጓል። እንዲሁም በመጨረሻ ክርስቶስ ተወለደ፥ ኖረ፥ ሞተ፤ የእግዚአብሔር ቃል እንደተናገረውም በትክክል ከሙታን ተነሣ። የሰው ውድቀት ያለ ቢሆንም የእግዚአብሔር ዓላማ መፈጸሙም የተረጋገጠ ነው።

5. “ሙሴያዊው ቃል ኪዳን” ለእስራኤል ልጆች በሙሴ አማካይነት የተሰጣቸው፥ ከግብፅ ወጥተው ወደ ተስፋይቱ ምድር በሚጓዙበት ጊዜ ነበር (ዘጸ. 20:1-31:18)። በዘጸአት መጽሐፍ እንደተካተተውና በሌሎችም የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍሎች እንደተብራራው፥ እግዚአብሔር ከእስራኤል ጋር የሚኖረውን የግንኙነት ሕግ ለሙሴ ሰጠው። እነዚህ ወደ ስድስት መቶ ይደርሳሉ ተብሎ የሚገመቱ ግልጥ ትእዛዞች በሦስት ዐበይት ክፍሎች ይመደባሉ። ሀ. ትእዛዛት፡- የእግዚአብሔርን የተለየ ፈቃድ የሚያጠቃልሉ (ዘፍጥ. 20:1-26)፤ ለ. ፍርዶች፡- ከእስራኤል ማኅበራዊ ሕይወት ጋር የተዛመዱ (ዘጸ. 21:1-24:11) እና ሐ. ሥርዓቶች ናቸው (ዘጸ. 24:12-31:18)።

የሙሴ ሕግ በቅድመ ሁኔታዎች ላይ የተመሠረተ በመሆኑ፥ እስራኤል ቢታዘዝ እግዚአብሔር የሚባርከው መሆኑን፥ ባይታዘዝ ግን የሚረግመውና የሚቀጣው መሆኑን የሚናገረ ሥርዓት በውስጡ አካቷል። ይህ በተለይ ዘዳግም 28 ውስጥ በግልጥ ይታያል። እስራኤል እንደማይታዘዝ የተነገረ ቢሆንም፥ እግዚአብሔር ሕዝቡን እንደማይተው ተስፋ

ሰጥቷል (ኤር. 30:11)። ሙሴያዊው ቃል ኪዳን ጊዜያዊና በክርስቶስ መሰቀል የሚያበቃ ነበር። ጸጋን የሚመለከቱ ነጥቦች ቢኖሩትም፤ በመሠረቱ ግን የሥራ ቃል ኪዳን ነው።

6. ስለ ከነዓን ምድር የተሰጠው ቃል ኪዳን (ዘዳ. 30:1-10) ከቅድመ ሁኔታ ነጻ የሆነ ቃል ኪዳን ሲሆን፤ እስራኤል በመጨረሻ ምድሩን የምትይዝ መሆኑን ያስገነዝባል። ይህ ቃል ኪዳን የሚያስገነዝበን በመሠረቱ አንድ ከቅድመ ሁኔታዎች ነጻ የሆነ ቃል ኪዳን በርግጥ የሚፈጸም መሆኑን ነው። ሆኖም ይብዛም ይነስ ለማንኛውም የተለየ ትውልድ ቅድመ ሁኔታዊ ይዘት ይኖረዋል። ዘፍጥረት 12:7 ላይ እና፤ ብሉይ ኪዳን ውስጥ ለአብርሃም እንደገና የተረጋገጠለት ተስፋ፤ ዘሩ ምድሪቱን የሚወርስ መሆኑን የሚያረጋግጥ ነበር። ይሁን እንጂ፤ ካለመታዘዝ ሳቢያ ያዕቆብና ትውልዱ ከስደት በፊት በመቶዎቹ ለሚቆጠሩ ዓመታት ግብፅ ውስጥ ኖሩ። ያም ሆኖ ከእግዚአብሔር ዓላማ ጋር በተያያዘ ሁኔታ ተመልሰው ቢያንስ የምድሪቱን ክፍል ያህል ወርሰዋል። በኋላ ደግሞ ካለመታዘዝና የእግዚአብሔርን ሕግ ካለማክበር የተነሣ ለአሶርና ለባቢሎን ምርኮ ተዳረጉ። በባቢሎን ምርኮ ሰባ ዓመት ከቆዩ በኋላ በእግዚአብሔር ጸጋ እንደገና ተመልሰው፤ በ70 ዓ.ም. ኢየሩሳሌም እስከተደመሰሰች ድረስ ምድሪቱን ይዘው ነበር። ይሁን እንጂ፤ እስራኤል ዓመፀኛም ብትሆን በመጨረሻ ወደ ምድሩ እንደምትመለስ፤ በሰላምና በበረከት እንደምትኖር እንደገናም እንደማትበትን ተስፋ ተሰጥቷል (ሕዝ. 39:25-29፤ አሞፅ 9:14-15)።

ስለዚህ የአሁኑ የእስራኤል ወደ ምድሩ መመለስ ታላቅ ጉዳይ ነው። ምክንያቱም ለፍጻሜው ዘመን አስፈላጊ የሆነውን መድረክ ይህ የእስራኤል መመለስ ያከናውነዋል።

የእስራኤል ወደ ምድሩ የመመለስ ዕቅድ ኢየሱስ ክርስቶስ መጥቶ መንግሥቱን ከመሠረተ በኋላ አንድ እስራኤላዊ እንኳ እስከማይቀር ድረስ ይጠናቀቃል (ሕዝ. 39:25-29)። ማንኛውም ትውልድ ባለመታዘዙ ሳቢያ ከምድሩ እንዲሰደድ ቢደረግም፤ እግዚአብሔር ሕዝቡን ወደ ተስፋይቱ ምድር ለመመለስ ያለው የመጨረሻ ዓላማ፤ ቅድመ ሁኔታ የሌለውና በእርግጥ የሚፈጸም ነው።

በመሆኑም ስለ ከነዓን ምድር የተሰጠው ቃል ኪዳን የእስራኤልን ባለማመድና ባለመታዘዝ መበታተንን (ዘፍጥ. 15:13፤ ዘዳ. 28:63-68)፤ የንስሐና የመታደስ ጊዜያትን (ዘዳ. 30:2)፤ የእስራኤልን እንደገና መሰብሰብ (ዘዳ. 30:3፤ ኤር. 23:8፤ 30:3፤ 31:8፤ ሕዝ. 39:25-29፤ አሞጽ 9:9-15፤ ሐዋ. 15:14-17)፤ የእስራኤልን በምድርዋ እንደገና መመሥረት (ኢሳ. 11:11-12፤ ኤር. 23:3-8፤ ሕዝ. 37:21-25፤ አሞጽ 9:9-15)፤ የእስራኤል መንፈሳዊ መለወጥና ብሔራዊ መጠናከርን (ሆሴ. 2:14-16፤ ሮሜ 11:26-27)፤ በመንግሥትነት የመጨረሻውን ሰላምና ብልጥግና ማግኘቷን (አሞጽ 9:11-15)፤ የጠላቶቿን በመለኮታዊ ፍርድ መቀጣት ያጠቃልላል (ኢሳ. 14:1-2፤ ኢዬ. 3:1-8፤ ማቴ. 25:31-46)።

7. “ዳዊታዊው ቃል ኪዳን” (2ኛ ሳሙ. 7:4-16፤ 1ኛ ዜና. 17:3-15)። ከቅድመ ሁኔታዎች ነጻ የሆነና እግዚአብሔር ፍጻሜ የሌለውን ንጉሣዊ ሐረግ፤ ዙፋንና መንግሥት ለዳዊት እንደሚሰጠው ተስፋ የገባበት ሲሆን፤ ተስፋዎቹ ሁሉ ዘላለማዊ ናቸው። ይህ ቃል ኪዳን ያህዌህ የዳዊትን ትውልድ ዘመነ መንግሥት አስፈላጊ ከሆነ በቅጣት ሊያቋርጥባቸው መብት እንዳለው የሚያረጋግጥ ቢሆንም (2ኛ ሳሙ. 7:14-15፤ መዝ. 89:20-37)፤ ቃል ኪዳኑ ግን የሚፈርስ ወይም የሚቀየር አይደለም።

አብርሃማዊው ቃል ኪዳን ለእስራኤላውያን በሕዝብነታቸው የዘላለም ዋስትናን እንዳረጋገጠና (ኤር. 31:36)፤ ምድሪቱንም ለዘላለም እንዳስጨበጣቸው ሁሉ (ዘፍጥ.

13:15፤ 1ኛ ዜና. 16:15-18፤ መዝ. 105:9-11)፤ የዳዊት ቃል ኪዳንም እንዲሁ የዘላለም ዙፋንን (2ኛ ሳሙ. 7:16፤ መዝ. 89:36)፤ የዘላለም ንጉሥ (ኤር. 33:21)፤ እና የዘላለም መንግሥትን ያረጋግጥላቸዋል (ዳን. 7:14)። ይህ ቃል ኪዳን ከተደረገና በእግዚአብሔር መሐላ ከጸደቀበት ዕለት ጀምሮ (ሐዋ. 2:30)፤ እስከ ክርስቶስ ልደት ድረስ ዳዊት በዙፋኑ የሚቀመጥለትን ልጅ አላጣም (ኤር. 33:21)። የእግዚአብሔር ዘላለማዊ ልጅና የዳዊትም ልጅ የሆነው ክርስቶስ የዙፋኑ ባለመብት፤ ወራሽና ገና በዙፋኑ ላይ የሚቀመጥ እንደመሆኑ (ሉቃስ 1:31-33)፤ ከልጆቹ አንዱ ለዘላለም ይነግሣል የሚለውን ተስፋ ከፍጻሜ ያደርስዋል።

ዳዊታዊው ቃል ኪዳን ከሁሉም የሚልቀው፤ ክርስቶስ በምድር ላይ የሚነግሥበትን የሺህ ዓመት መንግሥት በማረጋገጡ ነው። ከሙታን የሚነሣው ዳዊት፤ በንጉሡ በክርስቶስ ሥር ሆኖ በእስራኤል ላይ ይገዛል (ኤር. 23:5-6፤ ሕዝ. 34:23-24፤ 37:24)። ዳዊታዊው ቃል ኪዳን ክርስቶስ በሰማይ ዙፋኑ በነገሠ ጊዜ የተፈጸመ አይደለም። ዳዊት መቼም በአብ ዙፋን ላይ አልተቀመጠም፤ ወደፊትም አይቀመጥም። የሚነግሠው በምድራዊው ዙፋን ነው (ማቴ. 25:31)። ስለዚህ ዳዊታዊው ቃል ኪዳን ወደፊት ለሚፈጸመው የእግዚአብሔር ትንቢታዊ ዕቅድ ቁልፍ ነው።

8. ብሉይ ኪዳን ውስጥ የተተነበየውና የመጀመሪያ ፍጻሜው በሺህ ዓመቱ መንግሥት የሚሆነው “አዲስ ቃል ኪዳን” ከቅድመ ሁኔታ ነጻ ነው (ኤር. 31:31-33)። እርሱም በኤርምያስ እንደተገለጠው እግዚአብሔር “ከእስራኤል ቤትና ከይሁዳ ቤት ጋር” የሚገባው አዲስ ቃል ኪዳን ነው (ቁ. 31)። ይህ ቃል ኪዳን በእስራኤል ከተጣለው ሙሴያዊ ቃል ኪዳን ጋር ሲነጻጸር፤ አዲስ ቃል ኪዳን ነው (ቁ. 32)።

በቃል ኪዳኑም እግዚአብሔር “ከእነዚያ ወራት በኋላ ... ሕጌን በልቦናቸው አኖራለሁ፤ በልባቸውም እጽፈዋለሁ፤ እኔም አምላክ እሆናቸዋለሁ፤ እነርሱም ሕዝብ ይሆኑኛል” በማለት ተስፋ ይሰጣል (ቁ. 33)። እግዚአብሔር ራሱን በግል በመግለጡና ፈቃዱንም ለሕዝቡ በማሳወቁ እንዲህ ተብሏል፡- “እያንዳንዱ ሰው ባልንጀራውን፤ እያንዳንዱም ወንድሙን፤ እግዚአብሔርን እወቅ ብሎ አያስተምርም፤ ከታናሹ ጀምሮ እስከ ታላቁ ድረስ ሁሉ ያውቁኛልና፤ ይላል እግዚአብሔር። በደላቸውን እምራቸዋለሁና፤ ኃጢአታቸውንም ከእንግዲህ ወዲህ አላስብምና” እያለ ያረጋግጣል (ኤር. 31:34)።

ይህ ምንባብ ክርስቶስ ስለሚነግሥበት የሺህ ዓመት መንግሥት ሁኔታዎችና ሰው ሁሉ ስለ ክርስቶስ የሚያውቅ ስለመሆኑ ይናገራል። በመሆኑም አንድም ሰው ባልንጀራውን ስለ ክርስቶስ ወንጌል ማስተማር አያስፈልገውም። ምክንያቱም ጌታን የሚመለከቱትን እውነታዎች ሁሉ መላው ዓለም ያውቃቸዋል። ደግሞም ዘመኑ እግዚአብሔር የእስራኤላውያንን ኃጢአት ይቅር የሚልበትና እጅግ የሚባረኩበት ዘመን ይሆናል። በኤርምያስ በኩል ከተሰጠው ከዚህ ቃል ኪዳን ግልጥ መሆን ያለበት ነገር፤ ቃል ኪዳኑ ዛሬ በመፈጸም ላይ አለመሆኑ ነው። ምክንያቱም ቤተ ክርስቲያንም እውነትን ላልተረዳው ዓለም ወንጌሉን የማዳረግ ትእዛዝ ገና በመከናወን ላይ ነው።

አዲስ ኪዳን ቤተ ክርስቲያንን ከአዲሱ ቃል ኪዳን ጋር ስለሚያገናኛት፤ አንዳንዶች ለእስራኤል የተሰጠውን ቃል ኪዳን ቤተ ክርስቲያን ትፈጽመዋለች በማለት አስተምረዋል። በዚህ መሠረት በሺህ ዓመቱ መንግሥትና በእስራኤል መታደስ የማያምኑ ክፍሎች ይህ አዲስ ቃል ኪዳን በቤተ ክርስቲያን እንደሚፈጸም ያስተምራሉ። ይህን የሚያስተምሩበት ምክንያት በቃል ኪዳኑ የተገለጡ ተስፋዎችን ቃል በቃል ሳይሆን መንፈሳዊ ትርጉም በመስጠትና እስራኤልንና ቤተ ክርስቲያንን አንድና የማይለያዩ

በማድረግ ነው። የእስራኤልን የወደፊት መታደስና የሺህ ዓመቱን መንግሥት የሚቀበሉ ሌሎች ክፍሎች ደግሞ አዲስ ኪዳን አዲሱን ቃል ኪዳን ይመለከታል ይላሉ።

ይኸውም እስራኤል ከቤተ ክርስቲያን ጋር የሚኖራትን የወደፊት ቃል ኪዳን ወይም ሁለት አዲስ ቃል ኪዳኖችን ለመለየት (አንዱ በኤርምያስ የተገለጠውና ለእስራኤል የተሰጠው ሲሆን፤ ሌላው በኢየሱስ ክርስቶስ አማካይነት በአሁኑ የጸጋ ዘመን የተሰጠውና ለቤተ ክርስቲያን ድነት የሆነው አዲስ ቃል ኪዳን ነው) ነው በማለት ያስገነዝባሉ። እርግጥ አዲሱ ቃል ኪዳን የተሰጠው ለእስራኤልም ይሁን ለቤተ ክርስቲያን የሚገኘው በክርስቶስ ሞትና በፈሰሰው ደሙ ነው።

አዲሱ ቃል ኪዳን እግዚአብሔር ከልጁ ደም የተነሣ ለሰዎች ሊያደርግ ያቀዳቸውን ነገሮች ሁሉ ያረጋግጣል። ይህም በሚከተሉት ሁለት መንገዶች ሊታይ ይችላል።

(ሀ) በክርስቶስ የሚያምኑትን ሁሉ ያድናቸዋል፤ ይጠብቃቸዋል። ልጁን መስለው በመንግሥተ ሰማያት እንዲኖሩ ያስችላቸዋል። ለመዳን በኢየሱስ ክርስቶስ የማመኑ አስፈላጊነት እውነታ በዚህ ቃል ኪዳን ውስጥ እንደ ቅድመ ሁኔታ የተጠቃለለ ጉዳይ አይደለም። ማመን የቃል ኪዳኑ ክፍል ሳይሆን፤ ከዚያ ወደሚገኘው ዘላለማዊ በረከት ለመድረስ የሚያስችል መሠረት ነው። ቃል ኪዳኑም በቀጥታ የሚገናኘው ካልዳኑት ጋር ሳይሆን ከዳኑት ጋር ሆኖ ስለ እነርሱ የእግዚአብሔርን ታማኝነት ተስፋ ይሰጣል። ይህም፡ “በእናንተ መልካምን ሥራ የጀመረው እስከ ኢየሱስ ክርስቶስ ቀን ድረስ እንዲፈጽመው ተረድቼአለሁና” ተብሎ በተጻፈው ቃል ተረጋግጧል (ፊልጵ. 1:6)። የእግዚአብሔርን የማዳንና የመጠበቅ ኃይል የሚገልጠው ሌላ ተስፋ ሁሉ በጸጋ የዚሁ ቃል ኪዳን አካል ነው።

በአሁኑ ዘመን በምድር ለሰው ፍጹም ጥበቃን የማያረጋግጥና በመጨረሻም የዳነውን በክብር የማያቀርብ ድነት ከቶ የለም። በአብና ክርስቲያን በሆነ ልጁ መካከል የየዕለት ሕይወትን የሚመለከት ጉዳይ ሊኖር ይችላል። ዳዊት ኃጢአት በሠራ ጊዜ እንደሆነው ሁሉ፤ የክርስቲያንም ኃጢአት ከእግዚአብሔር ቅጣትን ያስከትል ይሆናል። ነገር ግን በአማኝ ዕለታዊ ሕይወት ውስጥ የሚነሡ ጥያቄዎች እግዚአብሔር በጸጋ በተቀበላቸው ሰዎች የዘላለም ድነት ተስፋ ላይ ከቶ ምንም የቅድመ ሁኔታ ተጽዕኖ ሊያሳድሩ አይችሉም።

በሰው ፈቃድ፤ ኃይልና አስፈላጊነት ላይ ትኩረት የሚሰጡ ወገኖች አሉ። በዚህ አመለካከታቸው መሠረት የድነትና ሰላም መጠበቅ በሰው ፈቃድ ትብብር ቅድመ ሁኔታ መከናወን አለበት ይላሉ። አባባላቸው በሰው አእምሮ ሲገመገም ትክክል ቢመስልም፤ መጽሐፍ ቅዱስ በሚሰጠው መገለጥ ላይ የተመሠረተ አይደለም።

በማንኛውም ሁኔታ እምነታቸውን በርሱ ለሚያደርጉ ሁሉ እግዚአብሔር ያለምንም ቅድመ ሁኔታ የሚያደርግላቸውን አውጇል (ዮሐ. 5:24፤ 6:37፤ 10:28)። ይህ የእያንዳንዱን ሰው አባብና ልብ ሙሉ በሙሉ ሊገዛ ይገባል። እግዚአብሔር ለኖኅ፤ ዘሩ የሰጠውን ትዕዛዛት በሙሉ እንደሚከተሉ ወይም ደግሞ ለአብርሃም ታላቅ ሕዝብ እንደሚያደርገው እና ከዘሩ ክርስቶስ እንደሚወለድ ያወጀውን እንዳለ አምኖ የመቀበልን ያህል ለሕሊና አስቸጋሪ አይሆንምና።

በማንኛውም ረገድ ቢሆን ይህ ጉዳይ የሉዓላዊ ኃይልና ሥልጣን መግለጫ ነው። እግዚአብሔር ለሰው ፈቃድ ነጻነትን መስጠቱ ይታወቃል። እርሱ የሰዎችን ፈቃድ ይመለከታል። የዳኑ ሰዎችም ድነትና አገልግሎታቸው በምርጫቸው እንደሆነ እርግጠኞች ናቸው። እግዚአብሔር የሰዎችን ፈቃድ የሚቆጣጠር መሆኑ ተነግሮናል (ዮሐ. 6:44፤

ፊል. 2:13)። እንዲሁም የሰውን ፈቃድ የሚፈልግና በረከቱንም በዚያ ላይ እንደሚመሠረት እንረዳለን (ዮሐ. 5:40፤ 7:17፤ ሮሜ 12:1፤ 1ኛ ዮሐ. 1:9)።

መጽሐፍ ቅዱስ ለእግዚአብሔር ሉዓላዊነት የማያወላውል ትኩረትን ይሰጣል። መሆን ያለበትን ነገር ሁሉ እግዚአብሔር በትክክል ወስኗል፤ ያም መፈጸም አለበት። እርሱ በሚሆኑት ነገሮች ለመጸጸት ወይም ለመደነቅ አይችልም። እንዲሁም የእግዚአብሔር የማይለወጥ ታላቅነት ሁለት አቅጣጫዎች፡ ማለት ዘላለማዊ ዓላማና ትክክለኛ ተፈጻሚነቱ መጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ እኩል ትኩረት ተሰጥቷቸዋል። ለሰብዓዊ ፈቃድ አንዳንድ ክንዋኔዎች በቂ ነጻነትን ቢሰጥም ዓላማው በምንም ሁኔታ አይሰናከልም። የዚህን እውነት አንድ ገጽታዎች ከሌላው ለይቶ መመልከት፤ በአንድ በኩል ወደ ጸሎት ልምምድ ወደማያደርስ፤ የእግዚአብሔርን ፍቅር ለመማጠን ወደማይቻልበት፤ ለፍርድ የሚሆን መሠረት ወደሌለበት፤ ለወንጌል ሥራ አሳብን የሚሰብ ፍሬ ወደማያፈራበትና መጽሐፍ ቅዱሳዊ ፍቺም ትርጉም ወደማይሰጥበት ያደርሳል። በሌላ አባባል እግዚአብሔርን ከዙፋኑ ወደማውረድ አዝማሚያ ያመራል። የሰው ፈቃድ በእግዚአብሔር ቁጥጥር ሥር ሊሆን እንደሚችል ማመኑ ተገቢ ነው። የእግዚአብሔር ሉዓላዊነት ከሰው ፈቃድ ጋር የተያያዘ ነው ብሎ ማመን ግን መሠረት የለሽ አሳብ ነው። ያመኑ ሁሉ የዳኑና ለዘላለም የማይጠፉ ናቸው፤ ምክንያቱም ድነታቸው ቅድመ ሁኔታ በሌለው የእግዚአብሔር ቃል ኪዳን ላይ ተመሥርቷል።

(ለ) የእስራኤል የወደፊት ድነት ከቅድመ ሁኔታ ነጻ በሆነ አዲስ ኪዳን የተሰጠ ተስፋ ነው (ኢሳ. 27:9፤ ሕዝ. 37:23፤ ሮሜ 11:26-27)። ድነቱ የሚፈጸመው በፈሰሰው የኢየሱስ ክርስቶስ ደም ብቻ ነው። ከክርስቶስ መሥዋዕትነት የተነሣ እግዚአብሔር ግለሰብን ለማዳን ፈቃዱ እንደሆነ ሁሉ፤ ሕዝብንም ለማዳን ይፈቅዳል። በክርስቶስ ትምህርት መሠረት እስራኤል በእርሻ ውስጥ የተሰወረች መዝገብን ትመሰላለች። እርሻው ዓለም ነው። ያንን መዝገብ ለመግዛትና የራሱ ለማድረግ ያለውን ሁሉ የሸጠው ክርስቶስ እንደሆነ እናምናለን (ማቴ. 13:44)።

ስምንቱ ቃል ኪዳኖች በሚመረመሩበት ጊዜ፤ ከቅድመ ሁኔታ ነጻ የሆኑ ቃል ኪዳኖችን በተመለከተ በእግዚአብሔር ታላቅነት ላይ ብቻ ብዙ ማተኮር ይገባል። ይህ የሚሆነው፤ በቅድመ ሁኔታ ላይ ከተመሠረቱና ሰውም ከቶ ከማይቻለው ቃል ኪዳኖች መፈጸም ጋር ሲነጻጸር ነው። እግዚአብሔር ከቅድመ ሁኔታ ነጻ አድርጎ የሚፈጽመው ማንኛውም ነገር የሚከናወነው፤ ከእርሱ ፍጹምነት የተነሣ ነው።